

УДК 339.92(510:477):[338.48+640.4

DOI: 10.31866/2616-7603.1.2018.150234

Сергій Захарін,*доктор економічних наук, професор,
Київський національний університет
культури і мистецтва,
Київ, Україна**Тяньцзиньський університет іноземних мов,
Тяньцзинь, Китайська Народна Республіка
z0679330105@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-1218-6434>***Інін Лі,***PhD,**Тяньцзиньський університет іноземних мов,
Тяньцзинь, Китайська Народна Республіка
zzz555@list.ru
<https://orcid.org/0000-0003-0287-7925>***Сергій Попович,***кандидат історичних наук, доцент,
Київський національний університет
фізичного виховання і спорту,
Київ, Україна
ndier@mail.ua**<https://orcid.org/0000-0002-3371-4603>*

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО КИТАЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ ТА УКРАЇНИ У СФЕРАХ ТУРИЗМУ, КУРОРТІВ ТА ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

В науковій праці викладено результати дослідження стану та проблем міжнародного співробітництва Китайської Народної Республіки та України у сферах туризму, курортів та готельного господарства, а також наведено пропозиції та рекомендації, спрямовані на активізацію вказаного співробітництва з урахуванням сучасного стану відносин між двома країнами. Проаналізовано нормативно-правову базу регулювання міжнародного співробітництва Китайської Народної Республіки та України у сфері туризму, курортів та готельного господарства. Визначено тенденції в'їзду громадян КНР до України. Ідентифіковано ключові проблеми, що можуть мати негативний вплив на активізацію туристичного потоку з Китаю до України та з України до Китаю. Вказано на наявність візових обмежень, а також про можливі шляхи взаємного спрощення візових процедур (формальностей). Виявлено тенденцію збільшення кількості туристичних продуктів, що представлені на ринках туристичних послуг обох держав, які передбачають можливості взаємного відвідування. Виділено найбільш популярні туристичні дестинації України для громадян Китаю та Китаю для громадян України. Описано можливості збільшення туристичних потоків за рахунок збільшення потенціалу співробітництва у тематичних сегментах (за видами туризму), у тому числі у сфері освітнього туризму. Виявлено

можливості активізації співробітництва щодо залучення можливостей китайських організацій до створення та розбудови в Україні сучасної туристичної, курортної та готельної інфраструктури. Внесено науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації, спрямовані на оптимізацію міжнародного співробітництва Китайської Народної Республіки та України у сфері туризму, курортів та готельного господарства. Визначено перспективи наукових розвідок у даному напрямі.

Ключові слова: туризм, курорти, готельне господарство, міжнародне співробітництво, Китайська Народна Республіка, Україна.

Вступ. Між Китайською Народною Республікою (КНР) та Україною задекларовані відносини стратегічного партнерства. КНР визнав Україну як суверенну державу 27 грудня 1991 року, а вже через тиждень, 4 січня 1992 року, між двома країнами були встановлені дипломатичні відносини (Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України). Китай незмінно підтримує суверенітет і територіальну цілісність України, а Україна неухильно залишається відданою політиці «одного Китаю» (Ярошенко, 2015, с. 4). Вказане створює сприятливе підґрунтя для міжнародного співробітництва між двома країнами у різних сферах, у тому числі у сфері туризму, курортів та готельного господарства. Зокрема, на туристичному ринку України представлено багато туристичних продуктів із можливістю відвідати різні курорти та міста КНР. В той же час Україна (в особі різних органів державної влади та управління) намагається активізувати туристичні прибуття із КНР.

Однак, потенціал міжнародного співробітництва між Китайською Народною Республікою та Україною в сферах туризму, курортів та міжнародного співробітництва використовується недостатньо. Зокрема, за оцінкою експертів, обсяги взаємних туристичних відвідувань, не дивлячись на їхню позитивну динаміку, є доволі незначними. Потенційні споживачі туристичних послуг обох країн відзначають слабку поінформованість про туристичні продукти та можливості подорожувань до країни-партнера. Даються взнаки візові обмеження, які є об'єктивним фактором, що стримує міжнародний туризм. Окрім того, Україна недостатньо ефективно використовує потенціал співробітництва в частині використання досвіду Китайської Народної Республіки у сфері розбудови та модернізації туристичної інфраструктури.

Аналіз останніх досліджень. Над актуальними проблемами українсько-китайського співробітництва за різними напрямками, у тому числі у сфері туризму, курортів та готельного господарства, плідно працюють вітчизняні науковці А. Антонішин (Antonishin, 2017), А. Гончарук (2016), В. Поворозник та В. Перебийніс (2015), Є. Ярошенко (2015), а також іноземні науковці М. Качмарські (Kaszmariski, 2015), І. Лі (Li, 2017), Л. Зуокуї (Zuokui, 2014) та ін. Однак проблеми активізації міжнародного співробітництва між КНР та Україною у сферах туризму, курортів та готельного господарства мають бути осмислені з новітніх позицій, зважаючи на сучасні виклики глобального розвитку та складну політичну і економічну ситуацію в Україні.

Невирішені проблеми. Згідно нашої гіпотези, міжнародне співробітництво між КНР та Україною у сферах туризму, курортів та готельного господарства має потенціал до активізації. Про це свідчать, зокрема, доволі незначні обсяги взаємних туристичних відвідувань (вказані обсяги можуть бути значимо збільшені). Україна, окрім того, потребує модернізації туристичної, курортної та готельної інфраструктури, і це завдання на взаємовигідних засадах може бути виконане із залученням китайських партнерів (у тому числі інвесторів, технологів, проектних та будівельних організацій). Невирішеною проблемою міжнародного співробітництва між КНР та Україною у сферах туризму, курортів та готельного господарства залишається усунення візових бар'єрів, про що неодноразово повідомлялося у періодиці.

Виклад основного матеріалу. 7 вересня 2013 р. Голова Китайської Народної Республіки Сі Цзіньпін, виступаючи в Казахстані, оголосив про ініціативи створення «Економічного поясу Великого Шовкового Шляху» і «Морського Шовкового шляху XXI століття» як нових форм поглибленого економічного, гуманітарного і науково-технічного співробітництва Китаю, держав Центральної Азії та Європи (Гончарук, 2016, с. 28). У зв'язку з цим Сі Цзіньпін закликав застосовувати на просторі Євразії нові моделі співпраці та зосередив увагу на ключових завданнях, серед яких – активізація розвитку єдиної інфраструктурної мережі, посилення ролі «економічної дипломатії», зростання туристичних потоків, розширення культурної взаємодії (Захарин, 2017). Згодом ініціатива отримала назву «Один пояс - Один шлях» (кит. 一帶一路).

Вищі посадові особи України, у тому числі глава держави та глава Уряду, неодноразово заявляли про підтримку ініціативи «Один пояс – Один шлях». Україна в особі Міністерства економічного розвитку і торгівлі заявила про наявність у України інтересу до повноцінної участі в проєкті «Один пояс - Один шлях», у тому числі шляхом гармонізації нормативно-правової бази та реалізації крупних інфраструктурних проєктів (Поворозник, & Перебийніс, 2015, с. 12).

Таким чином, і Китайська Народна Республіка та Україна на політичному рівні заявили про наявність взаємної зацікавленості у розширенні нових форм міждержавного співробітництва. Слід звернути увагу, що зусилля китайської сторони спрямовані також на активізацію розвитку сфери туризму, курортів та готельного господарства, оскільки це відповідає завданням, які вирішуються через виконання ініціативи «Один пояс – Один шлях».

Ключовим напрямом організації міжнародного співробітництва Китайської Народної Республіки та України у сфері туризму, курортів та готельного господарства є *нормативно-правова регламентація відповідних форм та інструментів співробітництва*. За повідомленням Міністерства закордонних справ України, нині договірно-правова база двосторонніх відносин налічує понад 300 документів, у тому числі майже 200 документів основного списку (угоди і договори) (Договірно-правова

база між Україною та Китаєм). Більшість документів регулюють різні питання економічного та гуманітарного співробітництва, і створюють належне нормативне підґрунтя для розвитку різних сегментів міжнародного співробітництва між двома країнами у сфері туризму, курортів та готельного господарства. Одним із перших міжнародно-правових документів, укладених Китайською Народною Республікою та Україною, стала Угода між Урядом України і Урядом Китайської Народної Республіки про взаємні поїздки громадян (Угоду підписано 31 жовтня 1992 р., набула чинності 02 березня 1993 р.), якою врегульовано окремі питання щодо поїздок громадян однієї країни до іншої, а також деякі особливості оформлення віз (Угода між Урядом України і Урядом Китайської Народної Республіки про взаємні поїздки громадян). 05 грудня 2013 р. було підписано Меморандум про взаєморозуміння між Державним агентством України з туризму та курортів та Національною туристичною адміністрацією Китайської Народної Республіки про сприяння груповим поїздкам китайських туристів до України (Законодавство України, 2013) (надалі – Меморандум).

Згідно статті 1 Меморандуму, китайська Сторона призначатиме туристичні агентства у Китаї, які уповноважені Національною туристичною адміністрацією КНР (КНТА) займатися поїздками китайських туристів за кордон, організовувати групові закордонні туристичні поїздки китайських туристів в Україну. Українська Сторона для організації групових туристичних поїздок китайських туристів до України, відповідно до законодавства України, призначатиме або рекомендуватиме туристичні агентства, які надають послуги з організації в'їзного туризму та зацікавлені в організації групових поїздок китайських туристів (далі – «українські приймаючі туроператори») (Законодавство України, 2013).

Згідно статті 2 Меморандуму, сторони захищатимуть законні права та інтереси китайських громадян, що подорожують до України туристичними групами..., вивчатимуть шляхи заснування обміну інформацією з безпеки туризму та механізм координації та розвитку співробітництва з реагування на надзвичайні ситуації туристів та страхування в туризмі. Українська Сторона взяла на себе зобов'язання встановити телефонні гарячі лінії для консультацій і надання швидкої допомоги китайським туристам. У цій же статті вказано, що сторони вживатимуть заходів для забезпечення безпечних та зручних умов оплати із використанням міжнародних платіжних карток, зокрема китайської «UnionPay» (Законодавство України, 2013).

У статті 3 Меморандуму китайська сторона бере на себе зобов'язання просити громадян КНР, аби вони прибували до України та залишали територію України групами. Відповідно, українська сторона взяла на себе зобов'язання просити українських приймаючих туроператорів призначити туристичного гідів кожній групі, який допомагатиме вирішувати будь-які проблеми, з якими можуть зіткнутися китайські туристи під час всієї подорожі в Україну, шляхом взаємних консультацій із китайським керівником туристичної групи (Законодавство України, 2013).

Положення статті 4 унормовують деякі особливості сприяння у оформленні віз для китайських туристичних груп, а також полегшення доступу китайських туроператорів, турагентів та гідів до візових та консульських установ України. У той же час пунктом 4 зазначеної статті визначено, що Посольство України в Китайській Народній Республіці або Консульства України на території Китайської Народної Республіки не прийматимуть документів для отримання віз в Україну для китайських туристичних груп від будь-якого китайського туристичного агентства, організації, приватної особи, або які подані від імені китайських туристичних груп будь-якими організаціями або громадянами України та інших країн, які проживають у Китаї, крім призначених китайських туристичних агентств (Законодавство України, 2013).

Аналіз положень вказаного Меморандуму дозволяє зробити висновок, що його положення спрямовані на захист прав та інтересів китайських туристів, що перебувають на території України у складі організованих туристичних груп. Китайська сторона взяла на себе певний обсяг обов'язків щодо сприяння розвитку виїзному туризму до України лише щодо тих туристів (споживачів туристичних послуг), що скористалися послугами уповноважених китайських туроператорів або турагентств (які, в свою чергу, мають відповідати певним критеріям, встановленим Національною туристичною адміністрацією Китайської Народної Республіки).

В свою чергу, Україна в односторонньому порядку ухвалила рішення про суттєве *полегшення візових обмежень* для громадян КНР. Зокрема, було значно спрощено процедуру отримання віз громадянам КНР, які здійснюють індивідуальні туристичні подорожі, або знаходяться на території України транзитом.

В Китаї, у столиці – місті Пекін, працює Посольство України у Китайській Народній Республіці, а у двох містах – Шанхаї та Гуанчжоу – працюють Генеральні консульства України (Поворозник, & Перебийніс, 2015). До цих установ можуть звертатися китайські громадяни, які бажають здійснити індивідуальні поїздки до України.

Окрім того, в Пекіні, Шанхаї та Гуанчжоу працюють акредитовані українські Візові центри, які надають китайським громадянам послуги з прийому та оформленні заяв про видачу візи для в'їзду в Україну (Офіційний сайт Посольства України в Китайській Народній Республіці). Заявники мають змогу подати документи для оформлення українських віз у зручному для них форматі та, за бажанням, отримати низку додаткових послуг (виготовлення фотокарток, переклад та копіювання документів, оформлення полісів медичного страхування, кур'єрські послуги, СМС-інформування, обслуговування в залах підвищеного комфорту) (Офіційний сайт Консульства України в Шанхаї).

Окрім того, слід звернути увагу, що позитивний ефект від реалізації Меморандуму зможуть відчутти не лише китайські туристи, що подорожують у складі організованих груп, але також і індивідуальні

туристи (зокрема, в частині встановлення додаткових гарантій та механізмів безпеки китайських туристів, а також спрощення порядку оплати товарів та послуг із використанням міжнародних платіжних карт, емітованих у КНР).

За нашою оцінкою, в цілому вжиті заходи, у тому числі в частині реалізації положень вказаного Меморандуму, *справляє позитивний вплив на динаміку туристичних поїздок китайських громадян до України*, що підтверджується даними таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка в'їзду громадян КНР до України

	2013	2014	2015	2016	2017
В'їзд громадян КНР до України, осіб	18128	11308	12966	19599	29 561
Зміна за рік, осіб	1590	-6820	1658	6633	9962

Складено та розраховано авторами за даними Держстату (на основі даних Держприкордонслужби) (Офіційний сайт Державної служби статистики України України)

Як вбачається з даних поданої таблиці, протягом 2013–2017 рр. (за виключенням 2014 р.) кількість китайських громадян, які в'їхали в Україну, збільшувалися. Зменшення у 2014 р. кількості китайських громадян, які в'їхали в Україну, пояснюється вочевидь їхнім побоюваннями у зв'язку із початком збройного конфлікту на сході України та загальним ускладненням безпекової ситуації. Показово, що у 2015, 2016 та 2017 рр. збільшувалися не лише кількість китайських громадян, які в'їхали в Україну, але й також обсяги приросту (у 2015 р. – на 1658 осіб, у 2016 р. – на 6633 особи, у 2017 р. – на 9962 особи). Вочевидь, ця позитивна динаміка пояснюється сумлінною реалізацією сторонами низки заходів, у тому числі в рамках виконання положень вказаного Меморандуму.

Положення вказаного Меморандуму справляють позитивний вплив не лише на сферу організації подорожувати, але й на інші види економічної діяльності, що задіяні у виробництві туристичних послуг. Зрозуміло, що організовані туристичні групи китайських туристів розміщуються в закладах готельного господарства, що пройшли належну сертифікацію. Відтак, збільшення кількості китайських громадян, що в'їхали в Україну, створює додатковий платоспроможний попит на українському ринку готельних послуг (Antonishin, 2017, с. 88). Крім того, за повідомленням АТ «Укрпрофоздоровниця», серед споживачів курортних послуг є громадяни КНР. Відтак, курортні заклади займаються вирішенням питання щодо підвищення доступності курортних та супутніх послуг для китайських громадян. Зокрема, йдеться про розробку інформаційних буклетів китайською мовою, а також про організацію відеофільму про курортний потенціал України, націленого на китайську аудиторію (Antonishin, 2017, с. 89).

Ми зумисно не подаємо даних про кількість в'їздів українських громадян до Китайської Народної Республіки, хоча ці дані є загальнодоступними та розміщуються на сайті Держстату України. На наш погляд, ці дані не

відображать реальної динаміки поїздок українських громадян до Китайської Народної Республіки, у тому числі з метою туризму. Щоправда, таке становище спостерігається щодо даних в'їзду українських громадян не лише до КНР, а і до будь-якої іншої держави світу, оскільки в Україні не створено механізму (інструментів) моніторингу збору актуальної інформації щодо виїзду громадян, у тому числі щодо кінцевої країни виїзної дестинації, а також щодо мети поїздки. Облік мети подорожі українських громадян, що виїжджають за кордон, здійснюється в основному на основі даних, що надаються уповноваженій українській установі у добровільному порядку (Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України).

В той же час на українському ринку туристичних послуг спостерігається *збільшення кількості туристичних продуктів*, що передбачають відвідування Китайської Народної Республіки. Зокрема, згідно даних експрес-моніторингу, нині понад 30 українських туроператорів надають послуги щодо туристичних поїздок громадян у складі організованих туристичних груп на регулярній основі (у наперед визначені дати). Ці туроператори також отримали акредитацію у консульському відділі Посольства Китайської Народної Республіки в Україні і мають право подавати документи українських громадян для отримання туристичної візи по спрощеній процедурі.

Найбільш популярні серед українських громадян туристичні маршрути територією Китаю пролягають через найбільші міста – Пекін, Шанхай, Гуанчжоу, а також через міста, які мають значний курортний потенціал – Сан'я, Байдахе. Також користуються популярністю окремі міста, що мають культурне значення – Харбін, Сучжоу, Нанкін, Шенжень та ін. Нещодавно було апробовано чартерну програму на острів Хайнань (маршрут за напрямом Київ – Сан'я – Київ, виконує українська авіакомпанія), який є морським курортом та має значний курортний потенціал.

Найбільш популярні серед китайських громадян туристичні маршрути територією України також пролягають через найбільші міста – Київ, Одеса, Львів, а також через міста, що мають значне культурно-історичне значення та мають зручне розташування – Чернігів, Переяслав-Хмельницький, Кам'янець-Подільський, Біла Церква.

На нашу думку, в процесі міжнародного співробітництва Китайської Народної Республіки у сфері туризму, курортів та готельного господарства слід приділити увагу *активізації розвитку взаємних поїздок громадян у так званих «тематичних сегментах»*. Йдеться, зокрема, про діловий туризм, освітній туризм, шопінг-туризм тощо. Більш докладно охарактеризуємо потенціал розвитку освітнього туризму між Китайською Народною Республікою та Україною. Вказаний вид туризму між двома країнами активно розвивається як в організованому сегменті (на основі дії міжнародних та міжурядових угод), так і за індивідуальними запитами.

Освітній туризм між Китайською Народною Республікою та Україною розвивається під впливом положень міждержавних та міжурядових документів. Так, у 1998 р. підписано міжурядову Угоду між Урядом

України та Урядом Китайської Народної Республіки про взаємне визнання документів про освіту і вчені звання. Згідно Угоди, Українська і Китайська сторони визнають атестати про закінчення повної середньої загальноосвітньої школи, видані іншою стороною, як документ, який дає право на вступ до вищих навчальних закладів, а також всі дипломи, видані установами професійної освіти (вищими навчальними закладами, професійно-технічними училищами тощо). Також Українська і Китайська сторони визнають дипломи про присудження вчених ступенів, виданих іншою стороною. У 2012 р підписано оновлену міжвідомчу Угоду про співробітництво в галузі освіти, відповідно до положень якої кількість державних стипендій, що надає одна сторона студентам іншої сторони, була збільшена в чотири рази: з 25 до 100, починаючи з 2013 р. Приймаюча сторона, відповідно до законодавства своєї держави, забезпечує учасникам обмінів: безкоштовне навчання; безкоштовне проживання у студентському гуртожитку; виплату стипендії; медичне обслуговування (крім лікування хронічних захворювань та протезування), а Сторона, що направляє бере на себе витрати на проїзд до місця навчання і в зворотному напрямку. Студенти та аспіранти повинні володіти мовою держави приймаючої Сторони (Захарин, Ли, & Билорыбкина, 2017, с. 92).

Угодою встановлено, що сторони сприятимуть встановленню і розвитку безпосереднього співробітництва між навчальними закладами обох країн, які, виходячи із взаємних інтересів, можуть укласти окремі угоди про співробітництво відповідно до положень цієї Угоди. Сторони надаватимуть можливість громадянам обох держав здобувати освіту у вищих навчальних закладах держави іншої сторони за умови повної оплати за навчання. Сторони сприятимуть участі вчених у наукових програмах, проектах, дослідженнях, міжнародних заходах, організованих в обох країнах, і обмінюватися інформацією про проведення таких заходів (Li, 2017, с. 53).

Вказані документи надають значні можливості громадянам КНР та України, що бажають здобути освіту у країні-партнері.

В той же час, на наш погляд, міжнародне співробітництво Китайської Народної Республіки та України у сфері туризму, курортів та готельного господарства має охоплюватися не лише проблематикою збільшення взаємного потоку туристів. Одним із перспективних напрямів вказаного співробітництва, згідно нашої оцінки, має стати *залучення можливостей китайських організацій до створення та розбудови в Україні сучасної туристичної, курортної та готельної інфраструктури*. При цьому слід врахувати, що в Китаї сконцентрований величезний економічний, інвестиційний та науково-технічний потенціал. Китайські інвестори активно вкладають кошти у найбільш привабливі види економічної діяльності в Україні – сільське господарство, транспорт та пошту, промисловість, торгівлю. У той же час китайські партнери висловлюють зацікавленість у реалізації низки перспективних інфраструктурних проектів, що можуть бути реалізовані за рахунок китайських інвестицій та (або) експортних кредитів

з боку КНР (Міністерство економічного розвитку і торгівлі України). Слід виділити проект «Повітряний експрес – організація залізничного пасажирського сполучення м. Київ – міжнародний аеропорт «Бориспіль», що передбачає будівництво залізничної магістралі та інших інфраструктурних об'єктів (вартість проекту – 372 млн. доларів США) (Kaszmariski, 2015, с. 81). Окрім того, китайська сторона готова продовжити роботу над проектами запуску в Україні швидкісного залізничного руху (нині швидкісні експреси у Китаї перевозять пасажирів із дільничною швидкістю до 350 км/год, а наявна мережа охоплює усі крупні міста) (Zuokui, 2014, с. 103). Китайські інвестори сформували кілька десятків пропозицій щодо будівництва та реконструкції об'єктів готельного господарства, про що свідчать результати міжнародних бізнес-форумів та виставок. Китайські партнери готові взяти участь у облаштуванні інфраструктури на курортах Трускавець, Моршин та одеського регіону (Захарин, Ли, & Билорыбкина, 2017, с. 94).

Іншим перспективним напрямом міжнародного співробітництва Китайської Народної Республіки та України у сфері туризму, курортів та готельного господарства є *моніторинг та вивчення досвіду іншої сторони щодо стимулювання розвитку туризму, а також імплементація цього досвіду відповідно до норм міжнародного права та національного законодавства*. В цьому контексті, на наш погляд, доцільно вивчити досвід Китайської Народної Республіки у застосуванні новітніх форм та методів залучення іноземних туристів до поїздок у нові туристичні дестинації. Для Китайської Народної Республіки ця робота актуальна через перезавантаження «традиційних» туристичних дестинацій (і як наслідок – необхідність їхнього «розвантаження» шляхом корегування туристичних потоків), необхідність створення нової та модернізації існуючої інфраструктури, а також об'єктивну доцільність підтримки збалансованого та рівномірного розвитку адміністративно-територіальних одиниць. Для України ця робота актуальна через наявність великої кількості незадіяних або слабозадіяних об'єктів туристичного показу, необхідність залучення додаткових надходжень до місцевих бюджетів, створення потенціалу для модернізації готельної інфраструктури у малих містах.

В контексті нашого дослідження розглянемо досвід Китайської Народної Республіки у стимулюванні туристичного потоку до промислово розвинутого міста. Для України вказаний досвід, на нашу думку, представляє значний інтерес, з огляду на розвинутий в Україні промисловий потенціал, а також наявність значних можливостей для збільшення обсягів промислового туризму. Окрім того, в Україні існують значні традиції промислового туризму (відвідування промислових підприємств з цікавими технологічними процесами; відвідування сільськогосподарських підприємств, зокрема фермерських господарств, з можливістю участі туристів у здійсненні окремих аграрних процесів; відвідування виноробних підприємств з можливістю вивчення історії та

дегустації готової продукції; відвідування унікальних підприємств з особливим режимом роботи – Монетного двору, ювелірного заводу, заводу з виробництва бурштину тощо; відвідування підприємств готельного та курортного господарства в рамках ознайомчих поїздок тощо).

Для прикладу візьмемо місто Тяньцзинь (кит.: 天津, піньїнь: Tiānjīn), яке є одним з чотирьох міст центрального підпорядкування. Тяньцзинь знаходиться на відстані 130 км від Пекіну, розташовується уздовж Бохайської затоки, на північній частині Великого китайського каналу, який пов'язаний з річками Хуанхе і Янцзи. У місті функціонує розвинена транспортна інфраструктура, в тому числі метрополітен, міжнародний аеропорт, високошвидкісна залізниця. В аеропорту і метрополітені вся інформація наводиться на китайською та англійською мовами. Це створює необхідні умови для прибуття і переміщення туристів. Не дивлячись на те, що місто розташоване на морському узбережжі, морських курортів немає, зокрема через наявність величезного порту та об'єктів портового господарства (Antonishin, 2017, с. 90).

Згідно нашої оцінки, у Тяньцзині створені великі можливості для розвитку промислового туризму, який передбачає організацію і проведення пізнавальних екскурсій безпосередньо на промислових підприємствах.

Особливістю Тяньцзиня як економічного суб'єкта є наявність найбільшого морського порту, який вважається «морськими воротами Північного Китаю». Морський порт Тяньцзиня здатний приймати всі типи морських суден, включаючи круїзні лайнери. Морський порт з точки зору туризму є унікальним і цікавим об'єктом туристичного показу, а також створює можливості для здійснення круїзів.

У місті багато хмарочосів, які мають оглядові майданчики та ресторани. В центрі міста височіє 75-поверховий Тяньцзінський міжнародний фінансовий центр, будується 117-поверховий хмарочос «Goldin Finance 117».

Слід врахувати, що в XX столітті Тяньцзинь, будучи частиною проекту «Економіка Бохайської кільця», став локомотивом китайської індустріалізації, найбільшим центром важкої і легкої промисловості. Основні галузі промисловості: нафтохімія, текстильна промисловість, машинобудування (зокрема, автомобілебудування, літакобудування), металлообробка. У місті працює складальне виробництво компанія «Airbus» для збірки лайнерів класу Airbus A320 (виробничі потужності були відкриті в 2009 році). На території міського муніципалітету знаходяться запаси нафти в розмірі близько 1 млрд тонн (основні родовища розташовані в районі Дадан). Важливим елементом регіональної економічної системи є видобуток і виробництво солі. Всі ці об'єкти приваблюють туристів, які цікавляться промисловим туризмом (Antonishin, 2017, с. 90).

У Тяньцзині приділяють увагу розвитку сфери курортів та індустрії оздоровлення. Міська влада активно підтримує розвиток медичної інфраструктури, в тому числі і об'єктів світового рівня. Шанувальникам

традиційної китайської медицини добре відомий Перший клінічний госпіталь при Державному університеті традиційної китайської медицини. Цей лікувальний заклад, заснований за підтримки уряду Китаю в 1954 році, став першим, в якому знаходиться і науково-дослідні центри з розвитку традиційної китайської медицини. 6 липня 2017 року стінах госпіталю проходив саміт Міністрів охорони здоров'я країн економічного співробітництва БРІКС. Крім того, в місті функціонує кілька сучасних медичних центрів, що спеціалізуються на лікуванні поширених захворювань. Ще одним ресурсом розвитку індустрії оздоровлення в Тяньцзіні є геотермальні джерела, які можуть стати джерелом для зростання санаторно-курортного господарства (Antonishin, 2017, с. 91).

Великі можливості створені в сфері освітнього туризму. Уже зараз в Тяньцзінь щорічно прибувають тисячі молодих людей, бажаючих отримати сучасну освіту у вищих навчальних закладах Тяньцзиня. Слід виділити Тяньцзіньський університет іноземних мов (ТУІЯ), в якому навчаються студенти, які приїхали з багатьох країн світу, в тому числі з України. У ТУІЯ функціонує Центр вивчення України імені Тараса Шевченка, а з 2017 р. здійснюється підготовка бакалаврів за спеціальністю «Українська мова». Це створює додаткові можливості для активізації наукового та освітнього туризму між двома країнами (Захарин, Ли, & Билорыбкіна, 2017, с. 97).

Перлиною туристичного потенціалу міста є сади і парки – об'єкти традиційного китайського садово-паркового мистецтва. У центральній частині міста знаходяться Міський парк, Водний парк, Народний парк, Екологічний парк, Парк Нанцуйпінг, Парк Бейнін, Парк Ксігу, Робочий сад та ін. Також функціонує величезний Зоопарк. У місті функціонують понад 70 музеїв, в яких використовується інноваційне обладнання для демонстрації об'єктів показу. Великий інтерес у іноземних туристів викликають Міський музей, Музей пошти, Музей фінансів та ін.

У місті створено багато сучасних об'єктів спортивної інфраструктури. Частина з них були створені для проведення окремих заходів в рамках Олімпійських ігор 2008 року. У 2017 р. в Тяньцзіні проводилися Всекитайських спортивні ігри (Li, 2017, с. 54).

Тяньцзінь становить інтерес і як напрямок для торгового туризму і вигідного шопінгу. У місті працює багато величезних шопінг-молів, в яких представлені товари високої якості за цілком помірними цінами.

Додаткові можливості для розвитку міжнародного туризму генеруються за допомогою програм міжнародного співробітництва. Наприклад, Тяньцзінь є містом-побратимом багатьох міст світу, в тому числі Харкова (з 1993 р) і Миколаєва (з 2001 р).

Серед особливостей Тяньцзиня слід згадати відносно високий рівень суспільної безпеки, що є додатковим фактором для розвитку туризму.

Ми вважаємо, позитивний досвід підтримки розвитку сфери туризму, курортів та готельного господарства, що апробований у Китайській Народній Республіці, слід вивчати в Україні і за можливості –

імплементувати цей досвід, у тому числі в рамках виконання міждержавних та міжурядових програм, а також із залученням китайських інвесторів.

На основі проведеного аналізу можемо виділити кілька *об'єктивних проблем*, що гальмують повноцінну реалізацію потенціалу міжнародного міжнародного співробітництва Китайської Народної Республіки та України у сфері туризму, курортів та готельного господарства. Серед найбільш відчутними проблемами слід виділити відсутність міжнародного механізму взаємодії уповноважених органів обох держав. Нині основними інструментами міжнародної взаємодії Китайської Народної Республіки та України у різних сферах двостороннього порядку денного є традиційні дипломатичні контакти по лінії Міністерств закордонних справ, а також робота Комісії зі співробітництва між Урядом України та Урядом КНР. У структурі згаданої комісії створено низку підкомісій, у тому числі з питань торговельно-економічного співробітництва, з питань науково-технічного співробітництва, з питань співпраці у космічній галузі, з питань співпраці в галузі освіти, з питань співробітництва у сфері культури. Як видно з поданого переліку, окремої підкомісії з питань розвитку співробітництва у сфері туризму не створено. Вказане об'єктивно не сприяє розвитку міжнародного співробітництва між Китайською Народною Республікою та Україною у сфері туризму, курортів та готельного господарства.

Оскільки туризм є особливим видом економічної діяльності, проблематика активізації співробітництва у туристичній сфері може обговорюватися та вирішуватися в межах роботи підкомісії з питань торговельно-економічного співробітництва. Натомість порядок денний роботи згаданої комісії засвідчує, що на засіданнях вказаної підкомісії питання розвитку співробітництва у сфері туризму, курортів та готельного господарства майже не обговорюються.

Значною проблемою активізації міжнародного співробітництва Китайської Народної Республіки та України у сфері туризму, курортів та готельного господарства є наявність візових бар'єрів. Зокрема, нині вартість оформлення китайської візи для українських громадян становить 1800 грн., що значно перевищує вартість віз інших країн. Окрім того, суттєво обмежено можливість оформлення так званих «мультівіз», які дають право багаторазового відвідування країни. Окрім того, за відгуками українських туристів, підвищити зручність оформлення китайських віз можливо через встановлення механізму попереднього запису на відвідування Консульської установи КНР у наперед визначений час (нині відвідування Консульської установи КНР відбувається у режимі «живої черги», через що заявники змушені витратити кілька годин на подачу документів та стільки ж часу – на їхнє отримання).

Відчутною проблемою активізації міжнародного співробітництва Китайської Народної Республіки та України у сфері туризму, курортів та готельного господарства є відсутність взаємовигідного механізму

залучення та супроводження китайських інвестицій до реалізації проектів розбудови наявної та модернізації існуючої туристичної інфраструктури відповідно до визнаних світових стандартів.

Висновки. Проведене дослідження дало змогу сформулювати низку науково обґрунтованих пропозицій та рекомендацій, спрямованих на активізацію міжнародного співробітництва Китайської Народної Республіки та України у сфері туризму, курортів та готельного господарства.

1. Доцільно створити механізм моніторингу міжнародного співробітництва Китайської Народної Республіки та України у сфері туризму, курортів та готельного господарства. Такий механізм на рівні експертів може бути створений в стислі терміни в рамках роботи Підкомісії з питань торговельно-економічного співробітництва. Доцільний моніторинг діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, що займаються організацією туристичних поїздок громадян (туроператорів, турагентів, кур'єрів) щодо надання повної та достовірної інформації про правила перебування та туристичні об'єкти іншої країни.

2. Слід ухвалити управлінське рішення про створення у КНР української торгово-економічної місії, одним із завдань якої є здійснення некомерційного маркетингу українських туристичних об'єктів серед китайської аудиторії, інформування китайських громадян - потенційних туристів – про туристичні можливості України, надання практичної допомоги китайським туроператорам у налагодженні співробітництва з українськими туроператорами.

3. Органи влади України (в першу чергу МЗС та Мінекономрозвитку) мають вивчити та запропонувати конкретні прагматичні рішення, спрямовані на приєднання української сторони до ініційованого КНР проекту «Один пояс - Один шлях», у тому в числі в частині залучення можливостей китайських партнерів (у першу чергу інвестицій та технологій) до створення нових та модернізації наявних об'єктів туристичної, курортної та готельної інфраструктури.

4. Китайські інвестори, що і не дивно, активніше вкладають кошти у високорентабельні галузі. Причому інтерес до співробітництва проявляється навіть в умовах високого ризику. Відтак, корисним буде проведення Саміту (конференції) з питань співробітництва між Китайською Народною Республікою та Україною у сфері туризму, курортів та готельного господарства, у тому числі з виставкою перспективних інвестиційних проектів. Такий захід доцільно проводити у два раунди (по одному раунду у кожній із країн). У випадку успіху згаданий Саміт слід проводити щорічно.

5. Корисним буде подальше розширення співробітництва між Китайською Народною Республікою та Україною у науковій та освітній сферах, у тому числі за програмами академічних обмінів. Вказане сприятиме розвитку наукового та освітнього туризму між двома країнами.

6. У порядок денний роботи підкомісії з питань торговельно-економічного співробітництва Комісії зі співробітництва між Урядом

України та Урядом КНР слід включити актуальні питання міжнародного співробітництва Китайського Народної Республіки та України у сфері ініціативі «Один пояс – Один шлях». Слід врахувати, що реалізація спільних проектів у сфері туризму, курортів та готельного господарства повністю відповідає завданням, сформульованим у ініціативі «Один пояс – Один шлях».

7. Важливим напрямом активізації взаємних туристичних потоків є усунення візових обмежень. Доцільно запропонувати китайській стороні розглянути можливість відкриття Візових центрів КНР у найбільших містах України, а також запровадити спрощені інструменти оформлення віз для здійснення короткострокових туристичних поїздок. Окрім того, сторонам слід обговорити питання про зниження вартості послуг консульських установ.

8. Одним із напрямів активізації міжнародного співробітництва КНР та України є розвиток тематичних (спеціальних) видів туризму, у першу чергу освітнього туризму. Слід популяризувати можливості вищих навчальних закладів обох країн на засадах взаємовигідного партнерства, стимулювати укладення договорів (меморандумів) між вищими навчальними закладами обох країн про співробітництво в освітніх сферах, надати підтримку програмам академічних обмінів. Доцільно запровадити інструменти спрощеного доступу вищих навчальних закладів до виставкових заходів іншої сторони.

Перспективним напрямом подальших розвідок у даній проблематиці є виявлення на ринках туристичних послуг обох країн, у першу чергу із застосуванням методів маркетингового аналізу, «ринкових ніш», в яких можуть бути розроблені та реалізовані економічно доцільні туристичні продукти.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Відкриття Візових центрів України у Китаї. (2018). *Генеральне консульство України в Шанхаї*. Взято з <https://shanghai.mfa.gov.ua/ua/news/embassy-news/62358-vidkrittya-vizovogo-centra-ukrajini-u-kitaji>.
- Гончарук, А. (2016). Шовковий шлях: від концепції до практичних кроків (формат взаємодії 16+1). *Стратегічна панорама*, 1, 26-35.
- Добровільна реєстрація українських громадян при подорожах за кордон. (2018). *Генеральне консульство України в Шанхаї*. Взято з <https://shanghai.mfa.gov.ua/ua/news/consular-news/63206-dobrovilyln-a-rejestracija-ukrajinsykih-gromadyan-pri-podorozhah-za-kordon>.
- Договірно-правова база між Україною та Китаєм. (2017). *Посольство України в Китайській Народній Республіці та в Монголії*. Взято з <http://china.mfa.gov.ua/ua/ukraine-cn/legal-acts>.
- Захарин, С.В., Ли И., & Билорыбкіна, Т.В. (2017). Векторы и механизмы китайско-украинского сотрудничества в контексте реализации инициативы «Один пояс – Один путь». *Modern Science*, 9, 89-99.
- Країни Азії та Океанії. Відносини з країнами Азійсько-Тихоокеанського регіону. Китайська Народна Республіка. *Офіційний сайт Міністерства*

- закордонних справ України. Взято з <https://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/bilateral-cooperation/asia-and-oceania>.
- Меморандум про взаєморозуміння між Державним агентством України з туризму та курортів та Національною туристичною адміністрацією Китайської Народної Республіки про сприяння груповим поїздкам китайських туристів до України від 05.12.2013. *Законодавство України*. Взято з http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156_104.
- Микольська, Н. (2016). Торгово-економічне співробітництво з Китаєм – один з пріоритетів для України сьогодні. *Міністерство економічного розвитку і торгівлі України*. <http://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=afa2e521-ee22-45c6-8802-da0e91224632&title=NataliaMikolska-TorgovoeconomichneSpivrobitnitstvoZKitamOdinZPrioritetivDliaUkrainiSogodni>.
- Поворозник, В., & Перебийніс, В. (2015). *Проект «Один пояс – один шлях»: можливості для України*. Київ: МЦПД.
- Туризм. *Офіційний сайт Державної служби статистики України*. Взято з <http://ukrstat.gov.ua>.
- Угода між Урядом України і Урядом Китайської Народної Республіки про взаємні поїздки громадян. (2002). *Законодавство України*. Взято з http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156_052.
- Щодо відкриття Українського Візового Центру в Шанхаї. (2018). *Офіційний сайт Консульства України в Шанхаї*. Взято з <https://shanghai.mfa.gov.ua/ua/news/consular-news/62335-shhodo-vidkrittya-ukrajinskykogo-vizovogo-centru-v-shankhaji>.
- Ярошенко, Є. (2015). *Місце України в глобальних стратегіях Китаю*. Київ: МЦПД.
- Antonishin, A.P. (2017). Metody a technologie pro stimulaci rozvoje cestovního ruchu ve velkém průmyslovém městě (na příkladu Tianjin, Čína). *Modern Science*, 7, 87-91.
- Kaszmariski, M. (2015). The New Silk Road: a versatile instrument in China's policy. *OSW Centre for Eastern Studies*, 161, 89 p.
- Li, Y. (2017). Opportunities of Sino-Ukrainian investment cooperation in the context of the implementation of initiative "Economic Belt of the Great Silk Road". *Wsepolpraca Europejska*, 10, 45-55.
- Zuokui, L. (2014). Central and Eastern Europe in Building the Silk Road Economic Belt. *Working Paper Series on European Studies Institute of European Studies Chinese Academy of Social Sciences*, 8 (3), 130 p.

REFERENCES

- Antonishin, A.P. (2017). Metody a technologie pro stimulaci rozvoje cestovního ruchu ve velkém průmyslovém městě (na příkladu Tianjin, Čína) [Methods and technologies to stimulate the development of tourism in a large industrial city (on the example of Tianjin, China)]. *Modern Science*, 7, 87-91 [in Czech].
- Dobroviľna reiestratsiia ukrajinskykh hromadian pry podorozhakh za kordon [Voluntary registration of Ukrainian citizens when traveling abroad]. (2018). *Heneralne konsulstvo Ukrainy v Shankhai*. Retrieved from <https://shanghai.mfa.gov.ua/ua/news/consular-news/63206-dobroviľna-reiestracija-ukrajinskykh-gromadyan-pri-podorozhah-za-kordon> [in Ukrainian].

- Dohovirno-pravova baza mizh Ukrainoiu ta Kytaiem [The contractual framework between Ukraine and China]. (2017). *Posolstvo Ukrainy v Kytaiskii Narodnii Respublitsi ta v Monholii*. Retrieved from <http://china.mfa.gov.ua/ua/ukraine-cn/legal-acts> [in Ukrainian].
- Honcharuk, A. (2016). Shovkovyi shliakh: vid kontseptsii do praktychnykh krokiv (format vzaiemodii 16+1) [Silk Road: from concept to practical steps (16 + 1 interaction format)]. *Stratehichna panorama*, 1, 26-35 [in Ukrainian].
- Kaszmarki, M. (2015). The New Silk Road: a versatile instrument in China's policy. *OSW Centre for Eastern Studies*, 161, 89 p. [in English].
- Krainy Azii ta Okeanii. Vidnosyny z krainamy Aziisko-Tykhookeanskoho rehionu. Kytaiska Narodna Respublika [Countries in Asia and Oceania. Relations with the countries of the Asia-Pacific region. People's Republic of China]. *Ofitsiyni sait Ministerstva zakordonnykh sprav Ukrainy*. Retrieved from <https://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/bilateral-cooperation/asia-and-oceania> [in Ukrainian].
- Li, Y. (2017). Opportunities of Sino-Ukrainian investment cooperation in the context of the implementation of initiative "Economic Belt of the Great Silk Road". *Wsepolpraca Europejska*, 10, 45-55 [in English].
- Memorandum pro vzaiemorozuminnia mizh Derzhavnym ahentstvom Ukrainy z turyzmu ta kurortiv ta Natsionalnoiurystychnoiu administratsiieiu Kytaiskoi Narodnoi Respubliki pro spriannia hrupovym poizdkam kytaiskykh turystiv do Ukrainy vid 05.12.2013 [Memorandum of Understanding between the State Agency of Ukraine for Tourism and Resorts and the National Tourist Authority of the People's Republic of China on the promotion of group trips of Chinese tourists to Ukraine from 05.12.2013]. *Zakonodavstvo Ukrainy*. Retrieved from http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156_104 [in Ukrainian].
- Mykolska, N. (2016). Torhovo-ekonomichne spivrobitnytstvo z Kytaiem – ody n z priorytetiv dlia Ukrainy sohodni [Trade and economic cooperation with China is one of the priorities for Ukraine today]. *Ministerstvo ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy*. Retrieved from <http://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=afa2e521-ee22-45c6-8802-da0e91224632&title=NataliaMikolska-TorgovoeconomichneSpivrobitnytstvoZKitamOdinZPrioritetivDliaUkrainiSogodni> [in Ukrainian].
- Povoroznyk, V., & Perebyinis, V. (2015). *Proekt "Ody n poias – ody n shliakh": mozhyvosti dlia Ukrainy* [The project "One Belt - One Way": Opportunities for Ukraine]. Kyiv: MTsPD [in Ukrainian].
- Shchodo vidkryttia Ukrainskoho Vizovoho Tsentru v Shankhai [About the opening of the Ukrainian Visa Center in Shanghai]. (2018). *Ofitsiyni sait Konsulstva Ukrainy v Shankhai*. Retrieved from <https://shanghai.mfa.gov.ua/ua/news/consular-news/62335-shchodo-vidkryttia-ukrajinskykogo-vizovogo-centru-v-shankhaji> [in Ukrainian].
- Turyzm [Tourism]. *Ofitsiyni sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy*. Retrieved from <http://ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
- Uhoda mizh Uriadom Ukrainy i Uriadom Kytaiskoi Narodnoi Respubliki pro vzaiemni poizdky hromadian [Agreement between the Government of Ukraine and the Government of the People's Republic of China on reciprocal travel of citizens]. (2002). *Zakonodavstvo Ukrainy*. Retrieved from http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156_052 [in Ukrainian].
- Vidkryttia Vizovykh tsestriv Ukrainy u Kytai [Opening of Visa Centers of Ukraine in China]. (2018). *Heneralne konsulstvo Ukrainy v Shankhai*. Retrieved from

- <https://shanghai.mfa.gov.ua/ua/news/embassy-news/62358-vidkritttya-vizovogo-centra-ukrajini-u-kitaji> [in Ukrainian].
- Yaroshenko, Ye. (2015). *Mistse Ukrainy v hlobalnykh stratehiiakh Kytau* [Ukraine's Place in China's Global Strategies]. Kyiv: MTsPD [in Ukrainian].
- Zaharin, S.V., Li, I., & Bilorybkina, T.V. (2017). Vektory i mehanizmy kitaysko-ukrainskogo sotrudnichestva v kontekste realizatsii initsiatyvy "Odin poyas – Odin put" [Vectors and mechanisms of Chinese-Ukrainian cooperation in the context of the implementation of the initiative "One Belt - One Way"]. *Modern Science*, 9, 89-99 [in Russian].
- Zuokui, L. (2014). Central and Eastern Europe in Building the Silk Road Economic Belt. *Working Paper Series on European Studies Institute of European Studies Chinese Academy of Social Sciences*, 8 (3), 130 p. [in English].

UDC 339.92(510:477):[338.48+640.4

Serhii Zakharin,

Doctor of Economics, Professor,

Kyiv National University

of Culture and Arts,

Kyiv, Ukraine

Tianjin Foreign Study University, Tianjin,

People's Republic of China

z0679330105@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-1218-6434>

Yining Li,

PhD, Tianjin Foreign Study University,

Tianjin, People's Republic of China

zzz555@list.ru

<https://orcid.org/0000-0003-0287-7925>

Serhii Popovytch,

Candidate of Historical Sciences,

Associate Professor,

Kyiv National University

of Physical Education and Sports,

Kyiv, Ukraine

ndier@mail.ua

<https://orcid.org/0000-0002-3371-4603>

**INTERNATIONAL COOPERATION PEOPLE'S REPUBLIC
OF CHINA AND UKRAINE IN THE SPHERES OF TOURISM,
RESORTS AND HOTEL INDUSTRY**

Scientific work presents the results of the research status and problems in international cooperation People's Republic of China and Ukraine in the tourism spheres, resorts and hotel industry, and provides suggestions and recommendations aimed at strengthening this cooperation with regard to the current state of relations between the two countries. Analyses are the normative-legal framework regulating

the international cooperation in the People's Republic of China and Ukraine in the field of tourism, resorts and hospitality industry. The tendencies of the entry of PRC citizens in Ukraine have been analysed. Key issues have been identified and they can have a negative impact on the intensification of the tourist flow from China to Ukraine and from Ukraine to China. Visa restrictions have been identified, as well as on possible ways of mutual simplification in visa procedures (formalities). The revealed tendency of increase in the number of tourism products on the tourist services markets of both countries, which provide the mutual visits possibility. The most popular tourist destinations in Ukraine for citizens of China and of China to citizens of Ukraine. The possibilities of increasing tourist flows have been identified by increasing the potential for cooperation in thematic segments (types of tourism), including in the field of educational tourism. Opportunities for enhancing cooperation on attraction of opportunities of the Chinese organizations in the creation and development in Ukraine of a modern tourist resort and hotel infrastructure have been identified. Evidence-based suggestions and recommendations have been made to optimize international cooperation of the People's Republic of China and Ukraine in the field of tourism, resorts and hospitality industry. Perspectives of scientific research in this direction.

Key words: tourism, resorts, hotel industry, international cooperation, People's Republic of China, Ukraine.

© Захарін С., 2018

© Лі І., 2018

© Попович С., 2018